

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

SECRETARIAAT KIESRAAD

Datum
22 juli 2015

Ons kenmerk
2015-0000411509

Onderwerp
Motie eilandsraad Bonaire

Uw kenmerk

Blad
1 van 3

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

E-mailadres
kiesraad@kiesraad.nl

1. Inleiding

Op 28 mei 2015 deed de Rijksvertegenwoordiger van de Rijksdienst Caribisch Nederland, de heer Isabella, de Kiesraad een motie toekomen die door de eilandsraad van Bonaire is aanvaard. De motie en begeleidende brief treft u bijgaand aan. In deze motie wordt de Raad gevraagd om onderzoek te doen naar vermeende ronselpraktijken bij de eilandsraadsverkiezingen van 18 maart van dit jaar. Voorts wordt aangedrongen op wijziging van de Kieswet op een aantal punten. In de onderhavige brief wordt ingegaan op deze punten. De Raad adviseert u om uw standpunt ter zake, conform het verzoek, door te geleiden naar de voorzitters van Eerste en Tweede Kamer.

2. Samenvatting

De Kiesraad is niet in de positie gehoor te geven aan het verzoek van de eilandsraad van Bonaire om onderzoek te doen naar vermeende ronselpraktijken met betrekking tot onderhandse volmachten, omdat de Raad geen toezichhoudende taken en onderzoeksbevoegdheid heeft met betrekking tot vermeende misstanden in de verkiezingspraktijk. Vanuit verkiezingstechnisch oogpunt is er naar het oordeel van de Kiesraad onvoldoende reden om te komen tot afschaffing van de onderhandse volmacht op Bonaire. De Kiesraad geeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in overweging om de gevraagde aanpassingen van het stembiljet (foto's lijsttrekkers en weergave kandidatenlijsten partijen in kleur) te betrekken in het ingezette traject om te komen tot een nieuw stembiljet.

3. Onderzoek naar ronselen van volmachten

De Kiesraad zal geen gehoor kunnen geven aan het verzoek van de eilandsraad van Bonaire om onderzoek te doen naar vermeende ronselpraktijken bij de eilandsraadsverkiezingen van 18 maart 2015. De Raad heeft geen

Datum
22 juli 2015

Ons kenmerk
2015-0000411509

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
2 van 3

toezichthoudende taken en ontbeert onderzoeksbevoegdheid met betrekking tot vermeende misstanden in de verkiezingspraktijk. Aan delegaties van de eilandsraden van Bonaire, Saba en Sint Eustatius is recentelijk, op 5 juni, tijdens hun bezoek aan de Kiesraad meegedeeld dat de aangewezen weg is hieromtrent contact op te nemen met het openbaar ministerie in Caribisch Nederland met het verzoek daar een onderzoek naar in te stellen.

4. Afschaffing onderhandse volmacht

Al eerder, nl. in de aanloop van 10-10-2010, is dit onderwerp aan de orde geweest. Vanuit verkiezingstechnisch oogpunt ziet de Kiesraad op dit moment onvoldoende reden om u te adviseren tegemoet te komen aan de wens tot afschaffing van de onderhandse volmachtverlening voor Bonaire. Mogelijk zouden andere dan verkiezingstechnische redenen tot een andere conclusie kunnen leiden, maar het is niet aan de Kiesraad om zich daarover uit te spreken. In de ogen van de Raad maakt de motie onvoldoende hard dat er sprake is van een probleem dat eenvoudig kan worden opgelost door afschaffing van de onderhandse volmacht. De Raad hecht in dit verband in het bijzonder ook waarde aan het feit dat geen aangifte is gedaan van vermeend ronselen van volmachtstemmen, noch van het kopen van 'gewone' stemmen. Voorts wordt opgemerkt dat een gemiddeld percentage van 11,5% volmachtstemmen niet noemenswaardig afwijkt van gemiddelde percentages bij gemeenteraadsverkiezingen in de rest van ons land. Percentages van 22% en 30% zijn weliswaar hoog, maar eerder onderzoek door de Kiesraad heeft laten zien dat ook in het niet-Caribische deel van ons land dergelijke percentages soms voorkomen, zonder dat sprake is van strafwaardig handelen.¹

5. Aanpassingen stembiljet

Het voorstel om foto's van kandidaten op stembiljetten mogelijk te maken, is in het verleden ook al vaker besproken. In zijn advies van 14 november 2012², in reactie op een hiertoe strekkend voorstel van de toenmalige gezaghebbers van de drie eilanden, merkte de Kiesraad op, dat hij dit graag wilde bezien in relatie met het op dat moment lopende onderzoek naar een nieuw model stembiljet, met daarbij mogelijkerwijs ruimte voor foto's van kandidaten en logo's van partijen. De follow-up van dit onderzoek heeft enige tijd op zich laten wachten, maar recent heeft de Raad

¹ Zie overzicht volmachtstemmen verkiezingen gemeenteraden d.d. 19 maart 2014 en Europees Parlement d.d. 22 mei 2014, bijlage bij advies Kiesraad d.d. 21 juli 2014 (<https://www.kiesraad.nl/sites/default/files/Bijlage%20evaluatie-advies%20Kiesraad%20%28volmachtstemmen%29%28def.%29.pdf>). Zie voorts: *Over het aantal volmachtstemmen, een verkennend rapport voor de Kiesraad over het gebruik van volmachtstemmen in gemeenten bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2012, de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 en de Europese verkiezingen van 2014*, Henk van der Kolk, Universiteit Twente, oktober 2014

htt-
[ps://www.kiesraad.nl/sites/default/files/rapport%20volmachtstemmen%20Henk%20van%20der%20Kolk%2020141010.pdf](https://www.kiesraad.nl/sites/default/files/rapport%20volmachtstemmen%20Henk%20van%20der%20Kolk%2020141010.pdf)).

² Evaluatieadvies Tweede Kamerverkiezing 12 september 2012 (https://www.kiesraad.nl/sites/default/files/Evaluatie-advies%20Tweede%20Kamerverkiezing%202012_0.pdf).

Datum
22 juli 2015

Ons kenmerk
2015-0000411509

Onderdeel
Secretariaat Kiesraad

Blad
3 van 3

advies uitgebracht over een ontwerpvoorstel van wet tot Wijziging van de Tijdelijke experimentenwet stembiljetten en centrale stemopneming voor experimenten met een nieuw stembiljet in het stemlokaal.³ In dit advies ondersteunt de Raad uw voornemen om het onderzoek naar een nieuw stembiljet voor kiezers in het stemlokaal te hervatten. Ook kan de Raad zich vinden in uw voornemen om een experiment uit te voeren met het stembiljet dat, blijkens evaluatie, al eens succesvol door Nederlandse kiezers in het buitenland is gebruikt. De Raad adviseert u in dit experiment tevens de onderhavige wens vanuit Bonaire te betrekken.

DE KIESRAAD,
voor deze,

G.M.M. Blokdijk,
vicevoorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur

³ Advies van 22 april 2015
(<https://www.kiesraad.nl/sites/default/files/Advies%20Wijziging%20Tijdelijke%20experimentenwet%20stembiljetten%20en%20centrale%20stemopneming%20voor%20experimenten.pdf>).

Elvis E.J. Tjin Asjoe (MPB)

Joselito J. Statia (MPB)

Robert C.M. Beukenboom (DP)

Marugia S.M. Janga (DP)

Michael J. Pieters (DP)

Pablo J. Kroon (UPB)

Edsel S. Winklaar (UPB)

Esther J. Bernabela (UPB)

c.c.: Kiesraad
Vaste Kamercommissie voor Koninkrijksrelaties
Rijkvertegenwoordiger
Minister BZK
Bestuurscollege Openbaar Lichaam Bonaire

afwijkende regeling te treffen inzake het stemmen bij volmacht en hecht waarde aan een uniforme regeling op dit terrein. De Kiesraad benadrukt de wenselijkheid het aantal uitgebrachte volmachtstemmen te registreren.

- Dat in het advies van de kiesraad van 23 oktober 2008 aan de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken het volgende staat: *"Dat het gebruikelijk was dat op de stembiljetten foto's van lijsttrekkers staan en worden partijen met een kleur aangegeven en dat op het stembiljet zowel in het Nederlands als in het Papiamentu instructies worden gegeven."*
- Dat foto's van lijsttrekkers op stembiljetten, het aangeven van partijen in kleur en het geven van instructies in het Nederlands als in het Papiamentu het voor de kiezer makkelijker maakt en de kans om ongeldige stemmen zal verminderen.
- Dat de intentie altijd moet zijn bij het maken van wetgeving voor Bonaire dat er rekening wordt gehouden met de cultuur van Bonaire en dat de positieve uitwerking van de wetgeving op de Bonairiaanse gemeenschap leidend moet zijn boven uniformiteit.

Besluit:

- De kiesraad, door tussenkomst van de voorzitter van het Hoofdstem Bureau Bonaire, te verzoeken om onderzoek te doen naar de vermoedelijke ronselpraktijken bij de onderhandse volmachtverlening tijdens de verkiezingen gehouden op 18 maart jl. op Bonaire
- De kiesraad te verzoeken om de Tweede Kamer van de Staten Generaal van Nederland en de Eerste Kamer, door tussenkomst van de Minister van Binnenlandse Zaken, te verzoeken het daartoe te willen leiden dat voor het Openbare Lichaam Bonaire slechts schriftelijk aangevraagde volmachten worden toegestaan, onder de voorwaarde dat dit slechts geldt wanneer de persoon door verblijf buiten het eiland of om medische of mentale gesteldheid, tegen overlegging van een doktersverklaring als bewijs hiervoor, niet in staat is om zelf te stemmen.
- De kiesraad te verzoeken om de Tweede Kamer van de Staten Generaal van Nederland en de Eerste Kamer, door tussenkomst van de Minister van Binnenlandse Zaken, te verzoeken het daartoe te willen leiden dat voor de Openbare Lichaam Bonaire de kieswet wordt aangepast dat foto's van lijsttrekkers op stembiljetten, het aangeven van partijen in kleur en het geven van instructies in het Nederlands als in het Papiamentu mogelijk wordt gemaakt.
- De Eilandsraad spreekt de wens uit dat bovengenoemde dringend gewenste wijzigingen in ons kiesstelsel plaatsvinden voor de Eilandsraadverkiezingen over vier jaar in 2019.

En gaat over tot orde van de dag,

- Dat echter in het openbaar lichaam Bonaire sterke indicaties zijn dat misbruik is gemaakt van de mogelijkheid van het stemmen bij onderhandse volmacht, terwijl anderzijds geen onderzoek is gedaan naar hindernissen die de kiezers op een klein eiland beletten om deel te nemen aan de stemming;
- dat er aanwijzingen zijn dat er misbruik is gemaakt van de mogelijkheid van volmacht verlening tijdens de verkiezingen van 18 maart 2015;
- dat de Bonairiaanse bevolking een gedegen bestuur wenst dat integer is;
- dat onze kiesstelsel een garantie moet zijn dat onze volksvertegenwoordigers op een integere wijze worden gekozen;
- dat er verontrusting is onder de Bonairiaanse bevolking alsmede onder enkele politieke partijen die deelgenomen hebben aan de verkiezingen, betreffende mogelijke misbruik van onderhandse volmachten tijdens de verkiezingen van 18 maart 2015;
- dat conform het proces-verbaal van de verkiezingsuitslag van de eilandsraad van 18 maart 2015 van Sint Eustatius, het percentage stemmen via een volmacht 30% bedroeg, hetgeen hoger is dan het aantal stemmen van de winnende partij;
- dat conform het proces-verbaal van de verkiezingsuitslag van de eilandsraad van 18 maart 2015 van Saba, het percentage stemmen via volmacht 22% bedroeg;
- dat ook in de Openbare Lichamen Saba en St. Eustatius verontrusting is ontstaan na de verkiezingen, betreffende het stemmen bij onderhandse volmacht;
- dat het stemmen bij (onderhandse) volmacht in strijd is met twee essentiële principes van het verkiezingsproces namelijk het beginsel van *'one man, one vote'* en het stemgeheim;
- dat door het ontbreken van controle, het stemmen bij (onderhandse) volmacht de facto een tweede stem oplevert;
- dat reeds in 2011 op Bonaire, St. Eustatius en Saba de nodige zorgen waren geuit over de wederinvoering van het stemmen bij onderhandse volmacht, vanwege grote problemen in het verleden;
- Dat voornoemde problemen de aanleiding was, om deze vorm van gebruik maken van het stemrecht in de voormalige Nederlandse Antillen juist af te schaffen;
- Dat in het advies van de kiesraad van 23 oktober 2008 aan de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken het volgende is geadviseerd: *"Dat in het bestuurlijk overleg met de vertegenwoordigers van de BES-eilanden is overeengekomen op de eilanden in de toekomst alleen schriftelijke volmachtverlening mogelijk te maken, waarbij aan de gezaghebber een controlerende bevoegdheid wordt toegekend."*
- Dat de kiesraad op 23 oktober 2008 de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken het volgende heeft geadviseerd om onderhandse volmachtverlening op de BES weer te introduceren : *"De Kiesraad ziet geen aanleiding om een voor de BES-eilanden*

Movemantu
di Pueblo
Boneriano

MOTIE

Afschaffen Onderhandse Volmachtverlening en Wijziging Stembiljet

De Eilandsraad van het Openbaar Lichaam Bonaire in vergadering bijeen op 26 mei 2015,

Overwegende,

- dat sinds 10.10.10 het weer mogelijk is voor de kiezer in het Openbaar Lichaam Bonaire die niet zelf kan stemmen, bijvoorbeeld omdat hij/zij in het buitenland op vakantie is, of omdat hij/zij ziek is, om iemand anders te machtigen om voor hem/haar te stemmen;
- dat voor het stemmen voor een ander de onderhandse volmacht een relatief eenvoudige manier is tot volmachtverlening;
- dat in de laatst gehouden verkiezingen voor de eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire niet minder dan 1082 volmachten zijn geregistreerd;
- dat dit aantal meer is dan de vastgestelde kiesdeler;
- dat dit aantal neerkomt op 11,5% van het totaal uitgebrachte stemmen;
- dat het systeem van onderhandse volmacht met zich meebrengt dat politieke partijen en kiezers elkaar doelbewust en met voorbedachten rade wederzijds kunnen benaderen en beïnvloeden voor de afgifte van een onderhandse volmacht, al dan niet tegen compensatie;
- dat naar aanleiding van het rapport van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) van 16 november 2012, betreffende de verkiezingswaarnemersmissie Tweede Kamerverkiezingen van 12 september 2012, door Nederland erkend wordt dat aan het stemmen bij volmacht risico's zijn verbonden met betrekking tot 'family voting' en het ronselen van stemmen;
- Dat voornoemd risico's door het Nederlandse Kabinet is afgewogen tegen het feit dat het per volmacht stemmen een vangnet is voor kiezers die anders niet kunnen stemmen en uit eerder onderzoek is gebleken dat in Nederland het stemmen bij volmacht voor veel kiezers de enige manier is om aan de stemming deel te kunnen nemen;

OPENBAAR LICHAAM

BONAIRE

Aan:
De Rijksvertegenwoordiger
t.a.v. dhr. G. Isabella
ALHIER

Uw brief/kenmerk

Ons nr. *2015005046*

Onderwerp:
Aangenomen motie

Kralendijk, 27 mei 2015

Geachte heer Isabella,

Hierbij doen wij u toekomen een motie van de MBL-fractie, aangenomen met 8 stemmen vóór en 0 tegen, in de openbare eilandsraadvergadering van 26 mei 2015, met het verzoek dit door te geleiden naar de Vaste Kamercommissie voor Koninkrijksrelaties, de minister van BZK en de Kiesraad.

Hoogachtend,

De eilandsraad van het openbaar lichaam Bonaire,
De voorzitter, de eilandoriffier.

cc: ER-leden

Verzoeken bij beantwoording van deze brief datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Post adres: Plasa Reina Wilhelmina I, Kralendijk, Bonaire. Telefoon: + 599 717 5330. Telefax: +599 717 8416.